

KÜRT SORUNU

ÇÖZÜM İÇİN ÖNERİLER

Mart 2011

SDE - STRATEJİK DÜŞÜNCE ENSTİTÜSÜ

Çetin Emeç Bulvarı Aşağı Öveçler Mh.

4. Cd. 1330. Sk. No: 12

06460 Çankaya / ANKARA

Tel. : +90 (312) 473 80 45

Faks : +90 (312) 473 80 46

E-Posta : sde@sde.org.tr

www.sde.org.tr

GRAFİK - BASKI

Başak Matbaacılık ve Tanıtım Hiz. Ltd. Şti.

Atatürk Bulvarı Meka Plaza No:5/15

Gımat / Yenimahalle - ANKARA

Tel. : +90 (312) 397 16 17

Faks : +90 (312) 397 03 07

E-Posta : basaktanitim@gmail.com

www.basakmatbaa.com

KÜRT SORUNU: ÇÖZÜM İÇİN ÖNERİLER

RAPORA KATKIDA BULUNANLAR:

- Alper TAN, SDE Yüksek İstişare Kurulu Üyesi, Kanal A Genel Yayın Yönetmeni
- Aydın BOLAT, SDE Stratejik Planlama Kurulu Başkanı, E. Subay
- Aytekin GELERİ, SDE Savunma ve Güvenlik Programı Koordinatörü, Doç. Dr.
- Bekir Berat ÖZİPEK, SDE Uzmanı, Liberal Düşünce Topluluğu, Doç. Dr.
- Birol AKGÜN, SDE Uluslararası İlişkiler Programı Koordinatörü, Prof. Dr.
- Doğu ERGİL, SDE Yüksek İstişare Kurulu Üyesi, Prof. Dr.
- Emin AKTAR, Diyarbakır Barosu Başkanı, Avukat
- Ertan BEŞE, Sosyolog, Güvenlik Bilimleri Uzmanı, Doç. Dr.
- Faik TARIMCIOĞLU, SDE Yüksek İstişare Kurulu Üyesi, 17-18. Dönem Bitlis Milletvekili, E. Askeri Hâkim
- Fazıl Hüsnü ERDEM, Dicle Üniversitesi, Prof. Dr.
- Fehim IŞIK, Eğitimci-Yazar, Kürt Kültür ve Araştırma Vakfı Başkan Yrd.
- Hilal BARIN, SETA Uzmanı
- Hüseyin YAYMAN, Gazi Ü. İİBF Öğretim Üyesi, SETA Araştırmacısı, Doç. Dr.
- İhsan DAĞI, SDE Yüksek İstişare Kurulu Üyesi, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı, Zaman Gazetesi Yazarı, Prof. Dr.
- Kudret BÜLBÜL, Siyaset Bilimci, Doç. Dr.
- Levent KORKUT, SDE Uzmanı, Yrd. Doç. Dr.
- Mesut YEĞEN, Sosyolog, Şehir Üniversitesi, Prof. Dr.
- Murat YILMAZ, SDE Uzmanı, Dr.
- Müfit YÜKSEL, Araştırmacı-Yazar
- Necdet İPEKYÜZ, Araştırmacı-Yazar, Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü
- Nevzat ÇİÇEK, Gazeteci-Yazar
- Orhan MİROĞLU, Gazeteci-Yazar
- Sedat YURTDAŞ, Siyasetçi, 19. Dönem Diyarbakır Milletvekili
- Ümit FIRAT, Araştırmacı-Yazar
- Vahap COŞKUN, SDE Uzmanı, Dicle Üniversitesi, Yrd. Doç. Dr.
- Vahdettin BAHADIR, İşadamı
- Yasin AKTAY, SDE Başkanı, Prof. Dr.
- Yılmaz ENSAROĞLU, SETA İnsan Hakları Koordinatörü
- Yusuf TEKİN, SDE Demokratikleşme ve İç Politika Programı Koordinatörü, Doç. Dr.

İçindekiler

■ Sunuş.....	6
■ A. MEVCUT DURUM: POTANSİYEL, İMKAN VE TEHDİTLER.....	7
■ 1. Mevcut Durum: İmkanlar ve Avantajlar	7
■ 2. Mevcut Durum: Sınırlılıklar ve Dezavantajlar	9
■ B. ÇÖZÜM SÜRECİNDE SOMUTLAŞAN TARTIŞMALAR.....	11
■ 1. “Demokratik Özerklik” veya Yerel Yönetimler Reformu.....	11
■ 2. Eğitimde Anadilin Kullanılması	13
■ C. SÜRECİN YÖNETİMİ: ATILMASI GEREKEN ADIMLARA İLİŞKİN ÖNERİLER	15
■ 1. Çatışmazlık Ortamının Korunması ve Şiddetsizlik Halinin Devamı	15
■ 2. Perspektif ve Dil	16
■ 3. Sorunu Depolitize Edecek Üçüncü Bir Gücün İnşası	17
■ 4. Güven Arttırıcı Adımların Devamı	18
■ 5. Yerel Yönetim Reformunun Gündeme Alınması	20
■ 6. Anadilde Eğitime İlişkin Talep Doğrultusunda İrade Ortaya Koymak.....	21
■ Son Söz: Çözümü Sağlayacak Bir Siyaset Mümkün	24

Sunuş

Ülkemiz bugün Kürt sorunuyla ilgili olarak kritik bir dönemde bulunuyor. Bu sürecin nasıl değerlendirileceğine bağlı olarak iki ihtimalden söz edilebilir: Türkiye, ya neredeyse Cumhuriyetle yaşıt olan bu sorunu demokratik bir şekilde çözebilme basireti gösterecektir ya da çözüme dair umutları ve beklentileri tüketip eskisinden daha kötü bir sosyo-politik durumun ortaya çıkmasına sebebiyet verecektir.

Artık statükonun korunmasının mümkün görünmediği bir aşamadayız. Bu aşamada potansiyelleri ve imkanlarıyla mevcut durumun analizi ve buradan hareketle çözümleri mümkün kılacak bir perspektif ve strateji önerisi üzerinde yoğunlaşmak, bu ülkede adalet ve barış gibi değerleri önemseyen veya barış içinde bir arada varolma kaygısı taşıyan herkes için siyasi olmaktan önce ahlaki bir sorumluluk olarak tebarüz etmektedir. Özellikle de, içinde bulunduğumuz kırılğan sükunet halinin sona erdirilmesinin ihtimal dışı olmadığı bir ortamda.

İşte bu kaygı ve değerlendirmelerin ışığında, geldiğimiz aşamada SDE tarafından sorunu bir kez daha masaya yatırmak, mevcut durumu bütün boyutlarıyla analiz etmek, bu süreçte çözümleri kolaylaştıran ve zorlaştıran faktörleri tespit etmek ve bütün bu tespit ve değerlendirmeler ışığında atılması gereken adımları somutlaştırmak amacıyla bir çalıştay düzenlenmiştir.

“Kürt Sorunu: Çözüm İçin Öneriler” başlığını taşıyan ve 22 Ocak 2011 tarihinde Ankara’da gerçekleştirilen bu etkinlik, konuyla yakından ilgili akademisyen, siyasetçi ve kanaat önderini yuvarlak masa etrafında bir araya getirmiştir. Elinizdeki rapor, işte bu buluşmanın ve bu vesileyle yapılan geniş kapsamlı bir müzakerenin ürünüdür.

Bu raporun ortaya çıkmasında, fikir ve analizleriyle ufukumuzu açan fikir insanlarına teşekkürü bir borç biliyoruz. Gün boyu süren ve her an hararetini koruyan diyalojik bir atmosferin ürünü olan bu rapor, doğal olarak birbirinden farklı yaklaşımları olan bütün katılımcıların kolektif kanaatlerini ifade etmemekte, ancak onların ufuk açıcı yaklaşımlarından hareketle kaleme alınmış bir metin olarak SDE’nin ulaştığı sonuçları yansıtmaktadır.

Bu çalışmanın, sadece siyaset oluşturma ve icra mevkiinde olanların değil, bu kronik sorunun çözümü konusunda sorumluluk hisseden herkes için bir referans kaynağı olmasını diliyoruz.

Yasin AKTAY, Vahap COŞKUN, Berat ÖZİPEK

A. Mevcut Durum: Potansiyel, İmkan ve Tehditler

Kürt sorununda çözüm doğrultusunda atılması gereken adımları tespit edebilmek bakımından, öncelikle bugüne ilişkin bir değerlendirme yapmanın gerektiği açıktır. Bugün Türkiye nasıl bir noktada bulunmaktadır? Bugünkü durumun çözüm açısından ifade ettiği avantajlar ve dezavantajlar nelerdir? Olumlu ve olumsuz faktörlerin oluşturduğu nasıl bir bileşmeden söz edilebilir?

Sorunu Tanımlamak

Kürt meselesinin esası, üç aşamalı biçimde şöyle tarif edilebilir:

1. Cumhuriyetin tek dilli-tek uluslu olarak kurulmasıyla ilgilidir.
2. Bu bahsedilen duruma itirazla ilgilidir.
3. Bu itiraza silahın müdahil olmasıyla ilgilidir.

Mesut YEGEN

1. Mevcut Durum: İmkanlar ve Avantajlar

- **Çatışmasızlık Durumu:** Bugün gelinen noktada en önemli imkan, mevcut çatışmasızlık durumudur. Eylemsizlik durumunun sona erdirildiğine ilişkin olarak PKK tarafından yapılan son açıklama kaygı verici olsa da henüz şiddet eylemlerinin başlamamış olması hala bu imkanın sürdüğünü göstermektedir. Çatışmasızlık hali, meselenin aklîselim ile ele alınmasını kolaylaştırması, bir konuşma ve anlama imkanı sağlaması bakımından mutlaka korunmalıdır.
- **Demokratik Açılım:** İzlediği inişli çıkışlı grafiğe ve içerdiği sınırlılıklara rağmen “demokratik açılım”, devlet paradigmasının değişimini ve çözüm yolunda bir eşğin aşılmasını ifade ettiğinden bu süreçteki en büyük avantajlardan biridir. Sorunun çözüm sürecinde kesinlikle başlamış olduğumuz noktadan çok ilerideyiz. Bu konuda hiç bir adımın atılmamış olduğu ve açılımın içi boş bir söylem olduğu iddiası hakkaniyete sığmaz. Açılım süreci sayesinde konuya dair devlet paradigmasının değişmiş olduğu tescillenmiş ve Kürt meselesine dair her konu siyasete açılmıştır.

Dolayısıyla sonuçlarından ve yürütülüş biçimindeki hatalardan bağımsız olarak açılımın kendisi önemlidir. Çünkü açılım, Cumhuriyet tarihi boyunca sorunun ilk kez bildik güvenlik eksenli ve özgürlük karşıtı perspektif ve yöntemlerle çözülemeyeceği bilincine ulaşmış olmanın ürünü olan temel bir zihniyet ve paradigma değişimini yansıtmaktadır.

Açılımla birlikte sorun ilk kez çeşitli boyutlarıyla ciddi ve kapsamlı bir biçimde ele alınmaya başlanmış ve toplumun çok farklı kesimlerinde demokratik bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Açılım politikaları, diğer kronik sorun alanlarında olduğu gibi Kürt sorununda da, artık evrensel tecrübeyi göz önüne alan hak temelli bir perspektifin egemen olması gerektiğini göstermektedir. Ancak bu önemli zihniyet ve perspektif değişiminin gerektirdiği veya ondan beklenen bir yaklaşım biçiminin, çözüm sürecinde henüz yeterince fark oluşturmadığı ortadadır.

Çözümün İki Ön Şartı

Gary Adams, iki önkoşuldan söz eder:

1. *Çatışan tarafların silahla bir yere varılamayacağını anlamaları gerekir. Sanırım, bu anlaşılmıştır. CHP kanadından bu desteğin gelmiş olması çok sevindiricidir. CHP'nin geleceği çizgi reformist bir çizgi olacaktır. Bu çizgi Kürtlerin taleplerini karşılamaz ama önemli bir rahatlatma yaratır.*
2. *İktidar partisinin iktidarını kaybetme riski olmamalıdır. Her iki unsur açısından da pozitif bir durum olduğunu söyleyebilirim.*

Fazıl Hüsni ERDEM

- **Referandum Sonrası Olumlu Atmosfer:** 12 Eylül'de yapılan anayasa referandumdan çıkan sonuç, çözüm konusunda son derece olumlu bir etki yapmıştır. Referandum sürecinde demokratik açılım politikasının sahibi olan bir iktidarın savunduğu paketin, milliyetçi duyarlılıklarıyla bilinen Orta Anadolu başta olmak üzere ülke çapında aldığı anlamlı destek göz önüne alındığında, toplumun reform iradesini desteklediği ve sorunun çözümü konusunda bir tür vize verdiği tespiti yapılabilir.
- **Demokratikleşme Adımlarının Katkısı:** Kısmi veya yetersiz de olsa, bugüne kadar atılan demokratikleşme adımlarının, Türkiye'de demokratik bir ortam doğurduğu, sivil toplumun görünürlük kazandığı ve çözüm konusunda bir aktör olarak olumlu katkı yaptığı görülmektedir.
- **Sivil Toplumun Devreye Girmesi:** Özellikle Güneydoğu'daki sivil toplum örgütlerinin çatışmasızlık sürecinin devamı konusunda inisiyatif olarak irade ortaya koymaları şiddetin dışlanması konusunda çok daha elverişli bir ortam oluşturmuş ve şiddeti dışlayan alternatiflerin güç kazanması bakımından olağanüstü önemli bir etki yapmıştır. Aynı şekilde İslami duyarlılıklarıyla bilinen bazı STK'ların da -anadil kısıtlamalarının kaldırılması dahil- hak ve adalet temelli çözüm konusundaki irade beyanları da güven arttırıcı bir atmosferin oluşumunda katkıda bulunmuştur.

- **Dış Konjonktürün Elverişliliği:** Kürt sorununun çözümü konusunda asıl önemli olanın iç dinamikler olduğunu tespit etmekle birlikte, bölgesel ve küresel koşulların da katalizör olarak etki sağladığını göz önüne almak gerekir. Mağripten başlayan ve önce Mısır, sonra da Libya’da otoriter rejimleri dönüştüren gelişmeler, aşağıdan yukarı bir demokrasi ve özgürlük dalgasının yayılan etkisini ifade etmektedir. Bu çerçevede gerek Ortadoğu’da esen demokratikleşme rüzgarları, gerek Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi’nin (IKBY) Türkiye ile ilişkileri* ve gerek dünya kamuoyunun şiddetsiz çözüm doğrultusundaki beklenti ve telkinleri bir avantaj olarak sürece katkı sağlamaktadır.

2. Mevcut Durum: Sınırlılıklar ve Dezavantajlar

Silahsızlandırma ve Güven Sorunu

Kürtlerde, devlete güvensizlik yaygın bir anlayış halindedir. Bu, silah bırakmanın önünde önemli bir engeldir.

Bir ulusal Kürt konferansı gerçekleşse bile, burada PKK’nin silahsızlandırılmasını sağlayacak bir çözüm çıkmaz. Çünkü KDP ve YNK, PKK’nin silahlı olmasından rahatsız değil. Çünkü silahlı bir PKK, Türk devletiyle ilişkilerini dengelemeye yarıyor.

Bir güven inşasına ihtiyaç var. Devletin bu konuda ne yapmayı düşündüğünü açıklaması gerekiyor.

Sedat YURTDAŞ

- **Çözümü Kolaylaştıracak Bir Siyasi Yakınlaşmanın Zayıflığı:** Kürt sorununun çözümünde muhalefetin durumu ve soruna yaklaşımı önemlidir. Ancak şimdiye kadar muhalefet partilerinin çözüme katkı sağlayabilecek bir perspektif ve dil oluşturamadığı tespit edilmektedir. Son dönemlerde özellikle CHP’deki yeni politika arayışının geçmişe göre *daha az olumsuz* bir durumu ifade ettiği ve eski sert “ret cephesi”nde bir aşınmanın varlığı göze çarpmaktadır. Özellikle PKK lideri Abdullah Öcalan ile görüş-

* Çalıştayda, IKBY’nin çözüm sürecinde oynayabileceği pozitif role ilişkin genel bir kanaatin belirginleştiği görülmüştür. Bununla birlikte, bu rolün niteliği konusunda aşırı iyimser olmamızın gereğine ilişkin olarak iki katılımcının dikkat çektiği hususları da belirtmekte yarar vardır. Sedat Yurtdaş’a göre “KDP ve YNK, PKK’nin silahlı olmasından rahatsız değildir. Çünkü, silahlı bir PKK, Türk devletiyle ilişkilerini dengelemeye yarıyor”. Fehim Işık da bu katkının niteliği konusunda aşırı iyimser olmamamızı, şu ifadelerle savunmaktadır: “Irak Kürdistan Bölgesel Yönetiminin Türkiye ile ilişkilerinin, mevcut durumda Türkiye’deki Kürt sorununun çözümüne sanıldığı gibi olumlu katkılar sağlamayabilir, inancındayım. Türkiye, Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile uzlaşmak zorunda olduğunu bildiğinden uzlaşmış gibi görünüyor; Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi de Türkiye’yi karşısına alamayacağını bildiğinden, onu dikkate almak zorunda kalıyor. Bu Makyavelist ilişkilerin sonucunda Türkiye, ne yazık ki bir dönem Erbil üzerinden içerde Kürt sorununu bastırmayı da denedi. Dolayısıyla bu karmaşık ilişkiler ağı içinde, Kürt sorununun çözümü için yüzlerin Erbil’e dönmesi yerine, içerdeki güç merkezlerinin ciddiye alınması, daha sonuç alıcıdır, daha etkilidir, inancındayım”.

me konusunda CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun olumlu yaklaşımı, bu süreçte gerilimi kayda değer ölçüde azaltmıştır. Bununla beraber muhalefetin hala çözüm konusunda hükümeti daha geri bir noktadan eleştiriyor olması durumu geçerliliğini korumaktadır.

“Seçim Atmosferi, MHP ve BDP”

Seçim atmosferi siyaseti daha da kutuplaştırıyor. Siyasette karşılıklı önyargıların varlığı bir sorundur ve bunları aşmakta zorlanıyoruz. MHP'nin ve BDP'nin tersinden birbirlerini destekleyen politikaları çözümsüzlüğü destekliyor, bu da önemli bir sıkıntıdır.

Alper TAN

• **Yaklaşan Seçimler:** Seçim döneminin yaklaşmış olması, kapsamlı ve uzun vadeli adımlar atılmasını engelleyici bir faktördür. Özellikle de bütün siyasi partilerde mevcut olan ve milliyetçiliğin oy kazandırdığına -ve Kürt sorunu konusunda çözüme yönelik radikal adım atmanın oy kaybettireceğine- ilişkin yaygın ve temelsiz inanç, bu konuda seçim öncesi ciddi adım atılmasını güçleştirecektir. Seçim döneminde siyasilerin sert bir dil kullanacaklarını ve ayrıştırıcı kutuplaştırıcı bir söylem benimseyeceklerini göz önüne aldığımızda, bu “dil”in de çözüm sürecinde kolaylaştırıcı etki yapmayacağını öngörmek mümkündür.

• **KCK Davasının Doğurduğu Ortam:** KCK operasyonları, başlangıçta kimi çevrelerce “açılımın önünü açacak bir müdahale” olarak görülmüştü. Özellikle de sokakların ciddi biçimde hareketlendirildiği, molotof kokteylli saldırıların yaşandığı bir dönemde, KCK operasyonlarının çözüme engel olan unsurların tasfiyesi anlamına geldiği düşünülmüştü. Ancak öyle olmadı. KCK operasyonlarının oluşturduğu siyasi gerginlik, açılım sürecine zarar verdi. Legal politik alanda siyaset yapan aktörlerin ve bilhassa seçilmiş liderlerin kelepçeli fotoğrafları bu olumsuz etkinin simgesel ifadesi olarak görülebilir. Mahkeme safhasında da Kürtçe ifadeye ilişkin bir metnin okunmasına izin verilmemesi ile başlayan ve uzun süre hakim karşısına çıkarılmadan devam eden hapislik durumlarıyla daha da ağırlaşan bir atmosfer söz konusudur. Geldiği nokta itibarıyla KCK Davası, özellikle de Kürtler arasında meydana getirdiği rahatsızlık göz önüne alındığında, sürecin olumlu yönde ilerlemesinin önündeki en büyük engellerden biri haline gelmiştir.

KCK Davasının Etkisi

KCK Davası, ciddi bir gerilim yaratıyor. Bu bir “düşman hukukuna” dönüşüyor. KCK, yargılamasız hükme dönüşüyor. Kürtlerin talepleri artıyor. Algı farklılıkları çözümleri de farklılaştırıyor. Ve sanıyorum, buradan görüldüğünden daha fazla bir gerilim yaratılıyor.

Sedat YURTDAŞ

B. Çözüm Sürecinde Somutlaşan Tartışmalar

Kürt sorununa her dönem, farklı bir tartışma veya talep damgasını vurmakta veya ağırlığını hissettirmektedir. İçinde bulunduğumuz dönemde ise, bu konuda esas olarak iki kritik tartışmanın yürütüldüğü görülmektedir. Bunlardan ilki anadilde eğitim, diğeri ise “özerklik”tir. Her iki meselenin de yapıcı bir tartışmaya konu edilemediği görülmektedir. Oysa makul ve serinkanlı bir biçimde ele alındığında, her iki konuda da sanıldığı gibi uzlaşmaz çelişkilerin mevcut olmadığı tespiti yapılabilir. Buradaki en belirgin sorun, taleplerin de onları karşılamaya yönelik olarak atılması gereken adımların da kayda değer biçimde somutlaştırılmamış olmasıdır. Oysa çözümün önünü açabilecek veya tıkayabilecek iki temel konu budur.

“Kürt Devlet Aklı”

Öcalan'ın rolünü abartmamak gerekir. Öcalan'ı ikna etmek suretiyle bu sorunu çözmek mümkün olmayabilir. Çünkü ne zaman oluştuğunu bilmediğimiz bir “Kürt devlet aklı” var. Kürt devlet aklı; AB kanadı, BDP, Kandil, avukatlar ve Öcalan'dan oluşuyor. Bu devlet aklında avukatlar önemli ve stratejik bir rol oynuyorlar. Kürt devlet aklını ikna etmeyen bir çözüm, sorunu çözemez.

Fazıl Hüsnü ERDEM

1. “Demokratik Özerklik” veya Yerel Yönetimler Reformu

Abdullah Öcalan'ın ortaya koyduğu “demokratik özerklik” talebinin “Demokratik Toplum Kongresi” (DTK) tarafından içeriklendirilmesi doğrultusunda şimdiye kadar yürütülen çalışmalar, özellikle de “öz savunma güçleri” türünden talepler, bu konuda henüz olgunlaşmış veya çerçevesi somutlaştırılmış bir talebin mevcut olmadığını göstermektedir. Diyarbakır'da düzenlenen “Demokratik Toplum Kongresi” ve o etkinlik kapsamındaki tartışmalar da bunu tamamen değiştirmemiştir.

“Demokratik Özerklik”

Demokratik özerklik projesi, ürkütücü bir dille kaleme alınmış, tüm toplumu gözetim altında tutan ve bir örgütsel yapı tarafından baştan aşağıya tanzim edilmiş totaliter bir yapı arzu ediliyor. Bu proje, bölgede BDP dışı Kürtler tarafından hiçbir şekilde kabul görmemektedir. Çünkü öngörülen, başka unsurların da katılımını mümkün gören bir demokratik yapı değil, bölgenin belli bir kesiminin merkezden özerklik temin etmesidir.

Yasin AKTAY

Ancak, bir noktanın özellikle altı çizilmelidir. BDP ile DTK'nın dile getirdikleri demokratik özerklik modelleri arasında gerek ölçek, gerek yetki ve gerek hukuki statü bakımından önemli farklılıklar vardır. DTK önerisinde ölçek, yetki ve statü konusunda belirsizlikler söz konusu iken, BDP önerisinde bu noktalarda bir berraklık vardır.

BDP'nin talep ettiği özerkliğin ana hatlarını şöyle resmetmek mümkündür: Türkiye, idari ve siyasi bakımdan 25 farklı bölgeye ayrılacaktır. Bu ayrım, etnik bir temelde olmayacak -yani sadece Kürt coğrafyasına dayanmayacak- bütün ülkeyi kapsayacaktır. Bölge meclisleri oluşturulacak ve meclisler -anayasada güvence altına alınan yetkileri kapsamında- bölge ile ilgili idari, siyasi ve iktisadi bakımlardan asıl yetkili organlar olacaktır.

Bu talep ile AB Sürecinde Yerel Yönetimler Şartı kapsamında hükümetin gerçekleştirmesi gereken düzenlemeler arasında uzlaşmaz bir çelişki var mıdır? Bazı çevrelerdeki genellikle eksik bilgiden kaynaklanan -ve biraz basitleştirerek ifade etmek gerekirse "mutlaka vardır" türünden bir tahmine dayanan- yaklaşımların aksine, böyle bir uzlaşmaz çelişkinin söz konusu olmadığı görülmektedir.

"Devlette Değişim Var, Kürtlerde De Değişim Lazım"

Bir muhasebe yapmak gerekiyor. Devlette bir değişim var, ama bu değişim Kürt tarafında ne şekilde yansıyor? Sorunun bu boyutuyla yüzleşildiği kanısında değilim. Aliza Marcus ve İsmet İmset'in yazdığı dışında bu konu çalışılmış da değil.

"Demokratik özerklik", yeni bir Kürt ve Türk siyasi işbirliğinden ziyade, "Kürtleri ben bu şekilde yöneteyim" isteğidir.

Üçüncü yolun geçerli olması için, tarafların üçüncü aktörü kabullenmesi gerekir ki, PKK'de bu istek yoktur. PKK tasfiye korkusunu sürekli pompalayan ve endişeyi genişleten bir siyasi dil kullanıyor.

Orhan MİROĞLU

Bu tartışmalarla ilgili ikinci bir sorun ise, yerel yönetim reformu ve özerklikle ilgili taleplerin "üniter devlet"ten zorunlu bir kopuşu içerdiğine ilişkin yaygın kanıdır. Oysa "üniter devlet"in tartışılmaz olmaması bir yana, bu konuda gerçekleştirilecek düzenlemeler zorunlu olarak bu devlet formunu terk etmeyi gerektirmemektedir. Örneğin demokrasiye geçiş sürecinde İspanya, güçlü federatif düzenlemeler içeren bir anayasa üner çerçeve kapsamında gerçekleştirmiştir. Yine katı merkeziyetçiliğiyle bilinen Fransa ile diğer bazı AB üyesi ülkeler de, özellikle son 10-15 yıl içinde siyasi ve idari örgütlenmelerini güçlü bir adem-i merkeziyetçilik temelinde radikal biçimde dönüştürmeyi başarmıştır.

Bu süreçteki en çetin tartışma, yukarıda ifade edilen “öz savunma güçleri” konusundadır. Kürt coğrafyasında güvenlikle ilgili böyle bir öneri, otomatik olarak tasarlanan “Bağımsız Kürdistan’ın silahlı kuvvetleri”ne ilişkin kaygıları pekiştirdiği gibi, bölgedeki demokrasi ve özgürlük konusundaki BDP dışı Kürtleri de kaygılandırmaktadır. Bu kapsamda dile getirilen fikirlerde, “öz savunma güçleri”nin kime karşı kullanılacağı sorgulanmakta ve bunun bölgede siyasi çeşitlilik ve çoğulculuğu bastırarak bir “Kürt Kemalizmi” üreteceği kaygısı dile getirilmektedir. İyimser olmamızı sağlayan husus ise, “öz savunma gücü” talebinin bir “olmazsa olmaz”ı ifade etmemesidir.

“Öz Savunma ve Çözüm İçin Üslup Sorunu”

Öz-Savunma önerisinin kabulü mümkün değildir. En radikal fikirler bile tartışılmalı. Tartışmadan bir fikre nasıl ulaşılabilir ki? Tartışılmalı ki gerçekçi sınırlar da görülsün. Özerk bölge ve eyalet gibi kavramların kısa ve orta vadede toplumsal karşılık bulması mümkün değil. Bölgenin Kürt kesimleri arasında bile bunlar tartışma konusudur.

Mümkün mertebe muhafazakâr ve dindar Kürtlerin bu işin içine çekilmesi gerek. Ancak o takdirde çözüm iradesi bütün Türkiye’ye şamil hale gelebilir. Talepleri demokrasi ve insan hakları üzerinden yapmak gerekiyor, yoksa radikal milliyetçi temellerde saplanıp kalmamak lazım. “Bu benim hakkımdır, alacağım senden” gibi şiddetli ve kaba bir söylem üzerinden değil insan hakları kavramı üzerinden. İyi bir dil ve temsil dili çok önemlidir.

Vatandaşlığı etnik vurguların tamamen ayıklandığı bir temele kavuşturmak gerekiyor. Kürt dilinin gelişmesi için eğitimin mutlak anlamda gerekli olduğu, ama bunun mutlak kısmının, yani teknik kısmının nihayetinde tartışılmalı bir konu olduğu da kabul edilmeli.

Çözüme dair bir devlet aklı oluşmuştur. Komuya ilişkin teknik bilgiler gelişmiştir. Bu aşamada tüm radikal uçlar, çözümün önünde tehdittir. Yersiz ve üslupsuz açıklamalar yapmamaya dikkat edilmeli.

Vahdettin BAHADIR

2. Eğitimde Anadilin Kullanılması

Çözüm sürecine damgasını vuran ikinci önemli tartışma ise anadilin kullanımına ilişkindir. Kürtçe “anadilde eğitim” talebi, bugünkü aşamada diğer bütün kültürel taleplerin ötesine geçmiş görünmektedir.

Anadilde eğitim talebiyle ilgili olarak Başbakan Erdoğan’ın ilk yaklaşımları, bu hakkın dışlanması veya reddedilmesi şeklinde olmuş veya böyle algılanmıştır. Bu durum, çözümün ihtiyaç duyduğu iyimserlik, yapıcı yaklaşım ve güven atmosferine olumsuz etkide bulunmuştur.

“Siyasi Mesele Değil İnsanlık Meselesi”

Dil kullanımı bir insan hakkıdır ve bu temel bir kültürel haktır. Bu bir insanlık meselesidir ve bu mesele siyasal bir dille değil, tamamen eğitimle ilgili sorunlar üzerinden topluma anlatılmalıdır. Bu siyasal bir talep olarak değil, bir insanlık hakkı olarak anlatılmalıdır.

Doğu ERGİL

Anadilde eğitim, evrensel insan hakları çerçevesinde tartışmasız bir hak olup, demokratik hukuk devletlerinin imzaladığı temel haklara ilişkin uluslararası sözleşmelerde de ifadesini bulmaktadır. Türkiye'nin anadilde eğitime ilişkin maddesine çekince koyarak imzaladığı “Çocuk Hakları Sözleşmesi” gibi evrensel metinlerin yanında, anadilde eğitimi bütün vatandaşlar için güvence altına alan “Lozan Antlaşması” ve Cumhuriyet'e kadar geçerli olan “tarihsel haklar” da anadilde eğitim taleplerinin meşruluğunu desteklemektedir.

Son olarak bu talep, hükümetin veya devletin, çözüm sürecinde bölünme kaygılarına teslim olmadan önemli bir siyasi adımı hayata geçirip geçiremeyeceğini gösterecek olması bakımından da çözüm bekleyen kamuoyu açısından simgesel bir önem taşımaktadır.

“Anadilde Eğitimden Kimse Endişe Duymamalı”

Anadilde eğitime, önceden açıklanacak bir takvimle ve pilot bölgelerde uygulama ile arızaların giderilmesinin ardından ihtiyaç duyulan her yerde geçilebilir. Bundan kimsenin endişe duymaması gerekir.

Alper TAN

C. Sürecin Yönetimi: Atılması Gereken Adımlara İlişkin Öneriler

Ateşkesin veya eylemsizlik halinin sona erdirildiğine ilişkin kaygı verici haberlerin geldiği mevcut süreçte, yeniden çatışma ortamına geri dönmenin gerekçelerini veya bahanelerini ortadan kaldırmak ve geri dönüşsüz biçimde bir daha şiddete meydan vermemek, bu konuyu artık tamamen gündemden çıkarmak için gereken siyasi iradenin gösterilmesi hayati önem taşımaktadır. Daha önceki ateşkes veya eylemsizlik dönemleri, ne yazık ki gereği gibi değerlendirilmemiştir.

Bu çerçevede ve geçmişte yapılan hataların da ışığında, sürecin yönetiminde sahip olunması gereken perspektif ile atılması gereken somut adımlara ilişkin öneriler şöyle sıralanabilir:

- 1. Çatışmazlık Ortamının Korunması ve Şiddetsizlik Halinin Devamı:** Mevcut durumda en önemli adım, çatışmazlığı sürekli kılmaktır. Mart 2011 tarihi itibarıyla PKK tarafından ateşkesin sona erdirildiğine ve ilişkin açıklama, bu konuda acilen adım atmanın hayati önemine işaret etmektedir. Süreci ilerletebilmek bakımından, silahların devreye girmesi mutlak surette engellenmeli ve çatışmama durumu muhafaza edilmelidir. Zira çatışmazlık, demokratik çözümü zorlaştıran karşılıklı milliyetçiliklerin sönmesine, barışın inşası için gerekli olan reformların müzakere edilmesine ve sonraki aşamalarda yapılacaklar için toplumun hazırlanmasına imkan sağlar.

“Asıl Çatışma Durduğunda Konuşmak Gerek”

Kürt meselesinde yıllardır yapılan önemli bir yanlış var. İktidar ve muhalefetiyle siyasal aktörler, sadece çatışmalar yaşandığında bu konuya eğiliyorlar; çatışmaların bulunmadığı durumlarda sanki sorun yokmuş gibi davranıyorlar. Oysa yapılması gereken bu tavrın tam tersidir. Çatışmazlık hallerinde konuya odaklanmak, fiili ve hukuki önlemleri almak, sorunu bütün yönleriyle tartışmak ve sorunun demokratik mekanizmalarla çözüleceği düşüncesini güçlendirmek gerekir.

Çatışmazlığın tesisi noktasında üç kesime önemli sorumluluklar düşmektedir: Birincisi siyasal iktidardır. İktidar çatışmazlığı sürdürmek için -Öcalan ile görüşmelere devam etmek ve onun hapislik koşullarını düzeltmek de dahil- gerekli tüm önlemleri almalıdır. Çatışmazlığın sona erdiğinin açıklandığı bir dönemde, henüz yeni bir şiddet sarmalı söz konusu değilken, bu kırılgan sükunetin daimi bir barışa evrilmesi için PKK'nin silahsızlandırılmasını da içeren bir demokratikleşme programını hazırlama iradesini de ortaya koymalıdır.

İkincisi Öcalan ve PKK'dir. Öcalan ve PKK, bu sürecin karmaşık, zorlu ve uzun bir süreç olduğunu hesaba katmalı, yaşanan ilk olumsuzlukta hemen tehditlere başvurmadan ve silaha sarılmaktan kaçınmalıdır. Bugün Kürtlerin dağda söyleyip de ovada söyleyemedikleri herhangi bir talep söz konusu değildir. Dolayısıyla Öcalan'a ve PKK'ye düşen siyasi olanakların derinleştirilmesidir.

Üçüncüsü ise, sivil toplum kuruluşları, siyasi partiler ve aydınlar-kanaat önderleridir. Bu kesimlerin rolü iki yönlüdür. Bir taraftan, siyasal iktidarı özgürlükçü ve demokratik adımlar attığında teşvik etmeli ama iktidar çözüm iradesinden ve demokrasiden uzaklaştığında eleştirilmeli ve zorlanmalıdır. Diğer taraftan, çatışmazlık halinin devamını sağlamak üzere PKK'ye çağrıda bulunmalı, barışı ve çözümü torpilleyen her adıma karşı durmalıdır.

Vahap COŞKUN

2. Perspektif ve Dil: Kürt sorunu konusunda ilk kez yaygın bir iyimserliğin egemen olduğu bir atmosfer ve çözüme ilişkin her türlü fikrin ifade edildiği bir müzakere atmosferi mevcuttur. Ancak raporun başında da ifade edilen bu büyük avantajın kendisinden beklenen olumlu işlevini ifa edebilmesi, siyasi aktörlerin onunla uyumlu bir perspektif ve dil geliştirebilmelerine de bağlıdır. Bu kapsamda:

- **Öneriler Kamusal Müzakereye Açılmalı:** Evrensel tecrübeyi göz önüne alan hak temelli bir perspektife uygun bir dil ve müzakere tarzı geliştirilmelidir. Bu bağlamda, açılım politikasının yürütülmesi sürecinde hiçbir talep peşinen reddedilmemeli, tersine, -anadilde eğitim talebinde olduğu gibi- kamusal müzakereye açılmalıdır.

Dil Meselesi ve Hükümetin Sorumluluğu

İki dil konusu Kürtlerin genel olarak üzerinde mutabakat sağladığı bir noktadır, artık buradan geri dönüş yoktur. Hükümet, artık "sözde hükümet" değil, vesayetlin bir ölçüde geriletildiğini söylemek mümkündür. Ama AKP, sorunu çözecek noktadan uzaklaşıyor.

Sedat YURTDAŞ

"Hiçbir Çözüm Dil Konusundaki Talebin Gerisinde Kalamaz"

Ama dil konusu önemli. İki dil, neredeyse bütün Kürtlerin mutabık oldukları tek konudur. Dolayısıyla hiçbir çözümün bunun altında kalma şansı yoktur. Bu talebi siyasi partilerin ve toplumun gündemine münasip bir dille sokmak gerekir.

Yasin AKTAY

- **Olumsuz Çağrışımları Olan Kalıp ve İfadelerden Kaçınılmalı:** “Tek devlet, tek bayrak, tek vatan” gibi, son seksen yılın homojenleştirme politikasını çağrıştıran ve dolayısıyla Kürtler arasında olumsuz çağrışımları olan slogan ve söylemlerden kaçınılmalıdır. Aynı şekilde, “Teröristbaşı”, “terör örgütü” veya “bölücü örgüt” gibi uzlaşma atmosferine zarar verici tanımlamalardan kaçınılmalı ve mümkün olduğunca değer yargısı içermeyen, nötr bir dil kullanılmalıdır.

“Bir Söz Bütün Emekleri Heba Edebiliyor”

Silahların kısmen veya ve tamamen sustuğu bir ortamda bu konu hem Kürtler, hem de Türkler açısından makul, hem de ideolojik bağlılıktan azade bir şekilde tartışılabilirse çözüme katkı sunabilir. Dile dikkat etmek gerekir. Bir ifade ile bugüne kadar yapılan tüm emekler heba ediliyor.

Müfit YÜKSEL

Aynı öneri, PKK ve BDP için de geçerlidir. Sorunun çözümünü güçleştirecek, Kürt olmayanlarda husumet uyandıracak ve dolayısıyla kendisinden çözüm beklenen siyasi iradenin adım atmasını güçleştirecek ifadelerle, silaha atıf yapılmasına ve şiddet tehdidine ilişkin dil terk edilmelidir.

“Tek”leyici Söylemin Çağrışımları

Sağduyu sahibi insanlar olarak Başbakan’a şu söylenebilir “tek millet, tek bayrak, tek vatan” söylemlerini tamamlayan şey “tek parti”dir. Başbakan’a bunun aslında iyi bir şey olmadığını söylemek gerekiyor. Bu söylemin arkaplanında ne olduğu hususunda onu uyarmak gerekiyor.

Ümit FIRAT

3. Sorunu Depolitize Edecek Üçüncü Bir Gücün İnşası: Sorunu “depolitize etmek”, atılması gereken adımları siyasi öfke ve tarafgirlik duygularının ötesinde serinkanlı bir zeminde ele alabilmeyi ifade etmektedir. Bunun başarılması ise, çatışmaların doğrudan tarafı olmayan, dolayısıyla sorunun tartışılmasında ve çözüm perspektifinin geliştirilmesinde tansiyonu düşürecek ve konuyu soğutarak daha kolay ele alınmasını sağlayacak “üçüncü güç”ün devreye girmesini gerektirmektedir.

Çalıştay sırasında Prof. Dr. İhsan Dağı tarafından dile getirilen bu görüş, Kürt sorununda çözüm yönünde ağırlık oluşturacak üçüncü bir gücün önemini gündeme getirmiştir. Buradaki üçüncü güç, soruna şimdiye kadar doğrudan taraf olmamış, ama ondan etkilenen ve müdahil olmasıyla birlikte çözümün önünü açabilecek kesimler, âkil insanlar ve Cumhurbaşkanı’dır. Çözüm sürecinde onlardan beklenen ise, etkili biçimde varlığını hissettirecek biçimde müdahil olmalarıdır.

Özellikle mevcut siyasi iktidarın, kendi tabanı olarak gördüğü ve dolayısıyla kanaatlerini göz ardı edemeyeceği kesimlerin “anadilde eğitim” veya “idari reform” gibi kritik konularda atılacak adımları desteklemesi hayati öneme sahiptir. Bu bağlamda özellikle muhafazakar duyarlılığı belirgin kesimlerin çözümden yana irade ortaya koymalarının yolunun açılması, sürecin başarısını doğrudan etkileyecektir.

Her kesimden âkil insanların sürece birlikte müdahil olmaları da, sorunun aktörleri arasındaki tıkanmaların açılması ve yeni yol kazalarının minimize edilmesi bakımından ikame edilemez bir işlev görebilir.

Sivil toplumda böyle bir kaygının mevcut olduğunu, son aylarda bu doğrultuda birçok somut girişimin gerçekleştirildiğini görmek heyecan vericidir. Bu bağlamda yapılması gereken, sivil ve siyasi iradelerin, bu üçüncü gücün veya güçlerin aktive edilmelerinde çaba harcamalarıdır.

4. Güven Arttırıcı Adımların Devamı: Seçimlere kadar geçecek olan zaman kritik öneme sahip olacaktır. Özellikle de Öcalan’ın somut bir gelişme olmadığı taktirde aradan çekileceğine ilişkin uyarısıyla Bölge’de gerilimin dozunun arttığına ilişkin duyular, içinde bulunduğumuz sürecin iyi değerlendirilmesinin gereğine işaret etmektedir.

- **Hükümetin Sorumluluğu:** Güven arttırıcı önlemler çerçevesinde Başbakan Erdoğan’ın İstanbul Milletvekili Ufuk Uras ile yaptığı görüşme, içeriğinden bağımsız olarak önemlidir ve sadece bu görüşmenin duyumu bile bir yumuşama etkisi oluşturmuştur. Şimdi siyasi iktidardan ve BDP’den beklenen, bu konudaki temasların kesintiye uğramaması konusunda sorumluluk hissetmeleridir.

Bir Ağırlık Merkezi İnşa Edebilmek

Bütün yol haritasını Öcalan’a dayandırmak akıl dışı bir şey olur, ama o olmadan da gidilecek bir yol değildir bu. Çözüm için bir ağırlık merkezi oluşturmak önemlidir. Bu ağırlık merkezinde dindar ve muhafazakar kesimlerin yer alması çok önemlidir. Bazen hükümet kendi korkularını topluma giydiriyor.

Bekir Berat ÖZİPEK

Hükümetin, KCK Davalarında anadil ile savunma engelini aşılması için inisiyatif alması, Kürt coğrafyasında derin yaralara sebebiyet veren koruculuğun kaldırılmasına yönelik hazırlıklara girişmesi, zorunlu göç mağdurlarına destek sunması ve temsilde adaletsizliğe yol açan seçim barajını düşürmesi gibi önlemler ilgili güven arttırıcı atmosferin tesisi için son derece önemlidir.

Yer İsimlerinin İadesinde Gecikilmemeli

Adlarını değiştirmek isteyen birimlere, bir yıl içinde, başvurularını alıp, başka bir işlem yapmadan hemen iade edilmeli. Özalp ilçesindeki kışladan Mustafa Muğlalı'nın adı silinmeli.

Emin AKTAR

Bunun yanı sıra, demokratik açılıma inancı zedeleyen bazı yanlış uygulamalara son vermek de hükümetin sorumluluğundadır. Bunların başında, Bölgedeki bazı valilerin Kürtçe yöre isimlerinin iadesine ilişkin olarak Belediye Meclisleri'nin kararlarını yargıya taşınması ve reformlara engel olduğu konusundaki genel bir kanıya uygun olarak yargının da bu kararları iptal etmesi gelmektedir. İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın Kürtçe isimlerin iadesine ilişkin tarihi beyanına rağmen bakanlığa bağlı valilerin bu tasarrufu, açılımın samimiyetine ilişkin soru işaretlerini artırmıştır.

Silahsızlandırma ve Siyaset

Hem PKK'nin silahsızlanma, hem de devletin silahsızlandırma niyeti ciddidir. Burada iki sorun var: Nasıl yapılacak ve ne pahasına yapılacak?

PKK önümüzdeki dönemde silahsız siyaset yapacak, ama niyeti siyaseti kendi tekelinde tutmaktır.

Kürtlerin, devlete dair bir hafızası var ve bu hafıza PKK'nin şimdi sert bir şekilde eleştirilmesini engelliyor. Fakat siyaset gelişirse bu eleştiriler de artacaktır.

Mesut YEĞEN

Çözüm İçin Yöntem: Silahsızlandırma, Eylemsizleştirme ve Entegrasyon

Silahsızlandırma: "Silahı bırak" dediğinize başka bir araç temin etmek zorundasınız. Silahı bıraktığında saygınlığınızı yitirmeden, silahla yapacağını silahsız yapabileceği bir ortam sağlamadıkça bir çözüm olmaz.

Eylemsizleştirme: Bu insanlar ne yapacaktır? Kendilerini nasıl tanımlayacaktır? Kendilerini tanımlayacak alternatif eylem ne olabilir? Siyaset olabilir mi?

Entegrasyon: 1. Hangi topluma entegre edilecek? Çünkü çıktıkları toplum ile girecekleri toplum aynı değildir. 2. O toplum bu unsuru kabul edecek mi? 3. Kendileri yeni duruma ayak uydurabilecek mi? Mafyalaşmaya mı gidecek yoksa yasal alanda mı kalacak? İşportacı olmayı kabul edecek mi? Tüm bu sorunlar, bu işin çok öncelikli olarak düzenlenmesi gerekiyor.

Doğu ERGİL

- **Kürt Muhalefetinin Sorumluluğu:** PKK-BDP eksenindeki Kürt muhalefetinin de, güven artırıcı atmosferin tesisi ve sürdürülmesine hizmet etmeyen ve demokratik açılımı olumsuzlama-

ya yönelik propagandaları besleyen bazı yanlış söylemlere son vermelidir.

Bu kapsamda özellikle BDP'nin hayati rolüne işaret etmek gerekir. Eylemsizlik sürecinin gidişatını değerlendirmek üzere bir araya gelen BDP'li yöneticiler "PKK'ye eylemsizliği devam ettirme çağrısında bulunma hakkımızın olmadığına inanıyoruz" şeklinde bir açıklama yaptılar. Bu söylem, bir siyasi partinin dilendirebileceği bir söylem değildir. Siyasi partilere düşen, her şartta, demokratik siyasetin savunusunu yapmak ve demokratik mücadele alanlarının genişlemesi için şiddeti sona erdirilmesine dönük çaba harcamaktır. Dolayısıyla BDP politik dilini, şiddetten veya şiddet uyarısını/tehdidini öne çıkaran söylemlerden arındırmalıdır. Ayrıca, "öz savunma güçleri" gibi hem PKK-BDP çizgisine yakın olmayan Kürtleri endişeye sevk eden, hem de çözüm sürecindeki Orta ve Batı Anadolu desteğini çözmeye yol açabilecek taleplerden de kaçınmalıdır.

Aynı şekilde, PKK-BDP çizgisinde olmayan Kürt siyasi şahsiyet ve örgütlerini ötekileştirmeye veya hedef haline getirmeye ilişkin bütün beyanlara son verilmeli ve yazar Orhan Miroğlu'nun hedef gösterilmesi örneğindeki yayınlar bizzat ve öncelikle onlar tarafından mahkum edilmelidir.

"Rakip Değil Paydaş Olmak"

2011 Meclisinde nasıl bir tablonun çıkacağı, bu bağlamda BDP ve AKP'nin seçim sürecini nasıl yürütecekleri ve seçim sonrasında birbirlerinin yüzlerine bakıp bakamayacakları son derece önemlidir.

Bunlar, AKP ve BDP, birbirlerini paydaş olarak görmelidirler. Eğer AKP siyasetten silinse, AKP'nin oylarını BDP almayacak. PKK, hükümetle didişmek ve hükümeti yaralamak adına eylem yaparsa seçimden sonra AKP çözüm iradesi zayıflar.

Bu sorun devletle çözülmeyecek, hükümetle çözülecek.

İhsan DAĞI

5. Yerel Yönetim Reformunun Gündeme Alınması: Önceki Cumhurbaşkanı A. Necdet Sezer tarafından veto edilen kamu yönetimi reformuna ilişkin yasal düzenleme, sadece Kürt Sorununa çözüm bakımından değil, ülkenin ademimerkeziyetçi bir reorganizasyon ihtiyacına cevap verecek olması bakımından da önemlidir ve bu önem bugün de geçerlidir. Özellikle de PKK-BDP çizgisinin "demokratik özerklik" kapsamında dile getirdiği bazı taleplerle AB Sürecinin gerektirdiği yerel yönetimler reformunun buluşturulması için bir dizi sempozyum veya

konferanslar düzenlenmeli ve bu konuda genel bir mutabakatın oluşması için çaba sarf edilmelidir.

Yerel Yönetim Reformu: İllerde Yönetim İki Başlı Olmamalı

Ben merkeziyetçi telakkinin yumuşatılmasından yanayım. Osmanlı eyalet (benzetilebilirse Federatif bir yapıyla) sistemiyle yönetilirdi. Aşırı merkeziyetçilik Cumhuriyet döneminde baskıcı bir mahiyette uygulandı. Bunun yerine idarî vesayet ve yerinden yönetimlere bir kısım imkânlar tanındı. Yeter mi yetmez. Çare? Az önce aktardığım seçim sistemi, il valilerinin seçimle gelmesi, yerel yönetimlerin daha güçlendirilmesi ama daha sorumlu hale getirilmesidir.

Yerel Yönetimler Reformu açısından iyi niyetli birçok adım atıldı, ama hep bürokrasiye takıldı. Bunda siyasîlerin ve seçmenlerin kabahati yok, bürokratin sorumluluğu var. Mesela önerilerden biri ve belki de en önemlisi; İllerde yönetimin iki başlı değil tek başlı olmalıdır; O nedenle yörenin valiliği ve belediye başkanlığı görevleri birleştirilmeli ve adı ne olursa olsun (vali ya da belediye başkanı) seçimle başa gelmeli, il özel idareleri belediye hizmetleriyle birleştirilmelidir.

Prof. Dr. Ali ŞAFAK (Özel görüşme notu)

Yerel Yönetim Reformunda Kolaylaştırıcı Bir Hukuki Temel

“Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı 1988 imzalandı; 1991’de onaylandı. Bazı maddeleri onaylanmadı. Ama Kabul kanununda, yerel yönetimlerin özerkliğini geliştirmeye yönelik diğer hükümlerin de kabul edilmesi konusunda bakanlar kurulunun yetkili olduğuna ilişkin hüküm var. Yani hükümet isterse, Şart’ın kalan maddelerini de ülkeye kazandırabilir.”

Prof. Dr. Levent KÖKER (Özel görüşme notu)

6. Anadilde Eğitime İlişkin Talep Doğrultusunda İrade Ortaya Koymak: Çalıştayda en fazla dile getirilen hususlardan biri, Kürt sorununda bugün anadil meselesinin vazgeçilmez bir talep olarak belirginleştiği ve bu talebi karşılamaya yönelik adımların önemli olduğuydu. Dolayısıyla Kürt meselesine yönelik bir çözüm planı, her şeyden önce, anadilinin, başta eğitim olmak üzere, kamusal makamlarla olan ilişkilerde kullanılması talebini karşılamalıdır. Bu bağlamda bu talebin nasıl realize edileceğinin tartışılması ve bu doğrultuda inisiyatif ortaya konulması önemlidir.

Aşamalı Bir Çözüm Olarak Anadilde Eğitim Veren Okullar Açılmalı

Kürt sorununun önemli ölçüde bir dil sorunu, yani bir Kürtçe sorunu olduğunu görmek gerekiyor. Bugün sorunun ulaşılmış olduğu politik bağlam içinde Kürtlerin büyük bir çoğunluğu anadilde eğitim hakkını talep etmektedir. Bu hakkın devlet tarafından karşılanması ile ilgili teknik zorluk kuşku götürmez bir gerçektir. Ancak bu zorlukların varlığı hakkın hak olarak teslim edilmesine mani değildir. Bu konu sadece PKK sempatisi veya BDP'li Kürtler arasında değil, neredeyse dindarından en laikine, sağcısından solcusuna, CHP'lisinden AK Partilisine kadar bütün Kürtler arasında üzerinde mutabık olunan bir konu olmuştur. Dolayısıyla Kürtçe ile ilgili bir düzenlemenin bu mutabakat çitasının altına düşmesi halinde sorunun çözümü konusunda hiçbir aşamanın kaydedilmemiş olacağı görülmektedir.

Anadilde eğitim konusunda tespit edilen bu mutabakatın yanı sıra bundan daha az olmayan bir mutabakat konusu da, "anadilde eğitim" talebinden Türkçe yerine Kürtçenin de bir resmi dil olarak ikamesinin anlaşılmalıdır. Anadilde eğitim Türkçenin resmi dil olarak Kürtler tarafından reddedilmesi anlamına gelmediği gibi Kürtçenin de bir resmi dil olarak teklif edilmesi anlamına gelmemektedir.

Bu iki önemli noktanın altı çizildikten sonra anadilde eğitimin düzenlenmesiyle ilgili muhtemel teknik sorunlara dikkat çekmek gerekiyor. Birincisi, kendi çocuklarının anadilinde eğitim görmesini isteyenlere bu hakkın tanınması saf vicdanın itiraz edemeyeceği bir konudur ve işin teknik aksamıyla ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

İkincisi, bu hakkın tanınması yönünde bir talep varsa da, Kürtlerin önemli bir kısmının çocuklarını Kürtçe eğitim verilen bir okulda okutmak istemeyebileceği gerçeğidir. Türkiye'de birçok alanda fırsat eşitliğinin Kürtçe eğitim görmüş olanlar için ciddi bir sorun haline gelme ihtimali vardır ve birçok Kürt velisi kendi çocuklarını hiçbir zaman Kürtçe eğitim verilen bir okulda okutmak istemeyebilecektir. Sadece Kürt velileri değil, aynı zamanda, özellikle Kürt nüfusunun yoğun olduğu yerlerde, Kürt olmayan unsurların da çocuklarını istedikleri dilde (Türkçe, Kürtçe ve Arapça) okutabilmeleri temin edilmelidir. Bu durumda Kürtçe eğitim bir bölgesel etnik özerklik kapsamında değerlendirilmekten kesinlikle uzak tutulmalıdır. Aksi takdirde Kürtlerin Türkçe eğitimden muzdarip oldukları hususun çoğu, bir etnik özerklik kapsamı altında diğer unsurlara yaşatılmasının önü alınamaz.

Anadilde eğitim hakkı, Kürtlere zorla anadilde eğitim verme çabasına da dönüşmemeli, tam anlamıyla bir "özgür tercih konusu" olarak düzenlenmelidir. Buna göre isteyen velinin çocuklarını istedikleri tür okullarda okutabilmesi için düzenlemeler yapılmalıdır. Bu takdirde bölgede veya büyük şehirlerde "özgürce talep edilen kadar" Kürtçe eğitim veren okulların açılması sağlanmalıdır.

Bu okullara alternatifin aynı okul çatısı altında Kürtçe eğitim veya Türkçe eğitimin verilmesidir ki, ilk-orta ve lise seviyesindeki öğrenciler arasında

bu durumun öğrenciler arasında bir ayrışma ve gerilim konusu olma ihtimali de vardır O yüzden ayrı okullarda bu işin organize edilmesi daha uygundur.

Yeterince Kürtçe bilen öğretmenin bulunmadığı gerçeği karşısında, yeterli sayıda üniversitede lisans seviyesinde “Kürt Dili ve Edebiyatı” bölümlerinin kurulması ve buralarda öğretmenlerin yetiştirilmesi sağlanabilir.

Kısacası, anadilde eğitimin ruhunun, başından sonuna “özgürlük” olması gerekiyor. Talep ölçüsünce açılacak eğitim kurumlarının miktarının yine talep seviyesine göre belirlenmesi ve bu talebin oluşturulması hususunda kimsenin vatandaşlar üzerinde baskı yapmamasının temin edilmesi mümkündür.

Arz-talep dengesine göre düzenlenecek okulların, silahların sustuğu bu ortamda, Kürtçe eğitim hakkının karşılanması yönünde zaman geçirilmeksizin faaliyete geçirilmesi gerekiyor.

Yasin AKTAY

Son Söz: Çözümü Sağlayacak Bir Siyaset Mümkün

Silahlı Susturmak İçin Ne Yaptık?

Şunu gocunmadan kabul edelim; Türkiye siyasetinin, 2011 yılında bile insan hayatını ilgilendiren bir meseleyi politik malzeme olarak görmesinde hepimizin payı var. Yarın sönecek hayatlarda, dökülecek her damla kanda hepimizin duyarsızlığının, klişelerinin katkısı var.

Kendimize şu soruyu soralım; silahlı susturmak için ne yaptık? Sadece suçlamak ve savunma pozisyonuna geçmek dışında ne? Silahın oluşturduğu felsefeyi, şiddetin yarattığı kalıpları reddetmek için nasıl bir yöntem izledik?

Siyaset her şeyden önce yaşatma sanatıdır. Sorunlara çözüm bulma arayışıdır. Kapanmış kapıları açma sanatıdır siyaset. Ve görüldüğünün tersine hantal değildir. Yeryüzünün bu hareketli coğrafyasında silkinen, kendine gelen toplumsal dinamiklerin yön verdiği yeni siyasetin Kürt sorununa daha cesaretle yaklaşmasını diliyor insan. Kendi toplumuna güvenen Türk, Kürt siyasetçiler hayal ediyor.

Bejan MATUR

(Yazarın Zaman Gazetesi'nde 4 Mart 2011 tarihinde yayınlanan yazısından alınmıştır.)

Onlarca yıl süren şiddet ortamının meydana getirdiği tahribatın üstesinden gelmek ve barışı tesis etmek, Cumhuriyet tarihi boyunca ilk kez bugün, ulaşılabılır bir hedefi ifade etmektedir.

Bu çalıştayda dile getirilen görüşler ve onlardan hareketle kaleme alınan bu rapor, sorunun çözümü konusunda nihai bir yol haritası iddiasında olmayıp, kararlı bir iradenin izlemesi gereken yolun ana çizgilerine işaret etmekte; adalet ve barışa dair kaygı ve sorumluluk hisseden herkesi ve her kesimi, sürece olumlu katkı yapmaya çağırmaktadır.

Bu hedefe ulaşmak, sorunla ilgili bütün siyasi aktörlerin, sivil toplumun ve onun kanaat önderlerinin, entelektüellerin, üniversitelerin ve medyanın olumlu bir perspektif, dil ve önerilerle sürece müdahil olmasına ihtiyaç göstermektedir.

Geçmişin hatalarını ve acılarını telafi etmek mümkün olmayabilir; ama bizden sonra gelecek kuşakların bir daha bu acıları yaşamaması, Türkler, Kürtler ve diğer etnik kimliklere mensup bizlerin bugün göstereceği dirayete ve gayrete bağlı olacaktır. Bu yönüyle sorunun çözümü, bu ülkede yaşayan herkes açısından siyasi olmaktan önce ahlaki bir ödev olarak ortaya çıkmaktadır.

SDE olarak, kaybedecek zamanımızın ve sorunu ihmal lüksümüzün olmadığını hatırlatır, bu raporda dile getirilen tespit ve çözüm önerilerinin göz önüne alınmasını dileriz.